

LDK politinė tauta ir politinis dalyvavimas

1. Jūratė Kiaupienė apie LDK politinę tautą

<...> Politinės tautos genezė truko du šimtmečius - nuo XIV a. pabaigos iki XVI a. pabaigos. Tauta buvo formuojama iš viršaus valdovų privilegijomis. Jos pagrindiniai bruožai buvo šie: 1) teisė visiškai disponuoti paveldėtais ir gautais iš valstybės dvarais; 2) trigubas imunitetas - mokestinis, administracinis ir teisinis savo dominijose; 3) išimtinė teisė užimti valstybės tarnybas ir administruoti (iki gyvos galvos) gautus valstybės dvarus; 4) teismai, sudaryti teritoriniu principu visam luomui, turinčiam tame pavieta žemę, ir teisinė savivalda vietinio indigenato pagrindu; 5) pavieto seimelis - pagrindinė viso parlamentinio gyvenimo ląstelė: įstatymai buvo priimami seime visos tautos sutikimu, išreikštu per seimelius; 6) karinė tarnyba visam šlėktos – žemionių luomui, neskirstant jo į atskiras grupes. Politinė tauta sudarė vos 9% viso krašto gyventojų. Ji nebuvo etninė lietuvių tauta. Ją jungė ne etniniai, o pilietiniai, luominiai principai. Baltarusių stačiatikis vadino save lietuviu, Lietuvos valstybės piliečiu.

<...> Vidaus viešajame gyvenime palankias sąlygas politinės tautos plėtrai sukūrė XVI a. visuomenėje pradėję klostytis klientiniai santykiai. <...> Aukštieji valstybės pareigūnai, Ponų tarybos nariai darėsi protų ir darbo rankų ieškančiais patronais, o gausejanti vidutinė ir ypač smulkioji bajorija, ieškojusi ekonominio ir socialinio avanso galimybių, vis dažniau tapdavo visuomenės gyvenimo lyderiams didikams įvairiais būdais tarnaujančiais klientais.

<...> LDK seimo, kaip luomą atstovaujančios institucijos, susiformavimas XV-XVI a. sandūroje tapo dar vienu svarbiu politinės tautos didėjimo šaltiniu. Seimas ir po 1564 – 1566 m. administracijos reformų atsiradę pavietų seimeliai, kaip bendro valstybinio-politinio veikimo vietos, palaipsniui įtraukė į aktyvų viešąjį visuomenės gyvenimą vis daugiau eilinių bajorų.

<...> Pašauktinė bajorų kariuomenė, kurios aktyvios veiklos laikotarpis prasidėjo XV a. pabaigoje kilus kariniam konfliktui su Maskva, tapo dar viena diduomenės ir bajorijos susitelkimo bei viešosios komunikacijos vieta. <...> kuo daugiau politinėje tautoje greta diduomenės radosi eilinių bajorų, tuo didesnė, stipresnė darėsi pati sociopolitinė bendrija.

<...> gerai matomas daugiakultūrės LDK kūrybinio elito atstovų bendradarbiavimas su politikais, jų tapimas politinės tautos nariais. Tai liudija XVI a. sukurti istorijos, visuomeninės – politinės minties tekstai – Lietuvos metraščiai, Mykolo Lietuvio, Augustino Rotundo, Martyno Mažvydo, Andriejaus Volano, Motiejaus Strikovskio, Jono Radvano, Elijaus Pilgrimovijaus ir kitų autorių kūriniai. Kūrybos žmonių įnašas atpažįstamas per diskusijas seimuose, politinį susirašinėjimą ir kitus raiškos būdus viešojoje erdvėje.

Kiaupienė, J. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos politinė tauta. Lietuviškoji perspektyva. In *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos tradicija ir tautiniai naratyvai*. Vilnius, 2009, p. 42-49.

2. Darius Kuolys apie pilietiškumą ir politinį gyvenimą LDK

<...> Valstybė Renesanso visuomenei jau nebeatrodė esanti kažkas amžina ir patikimai Dievo valios sergstima. Ją Renesanso žmonės suvokė kaip pačių žmonių sukurtą dalyką, kurį privalu savo išgalėmis ginti ir stiprinti. <...> Kaip į tėvynės kūrimą žvelgė į savo darbus ne tik valdžios ir karo vyrai, bet ir meno, rašto žmonės. Kultūrinę veiklą imta vertinti kaip būtiną valstybinio gyvenimo ramstį. <...> Mykolo Lietuvio traktatas „Apie totorių, lietuvių ir maskvėnų papročius“ XVI a. lietuvių raštijoje bene raiškiausiai pabrėžė piliečio ugdymo svarbą tautos egzistencijai laiduoti, valstybei išsergėti.

Kuolys, Darius. Asmenybės ir tautos ugdymo klausimai M. Daukšos, Mykolo Lietuvio ir M. Strikovskio raštuose. In *Lietuvos pedagoginės minties raida XVI-XVII a. kultūros veikėjų raštuose*. Kaunas, 1991, p. 24-32.